

Leerfiches

LEREN, HOE DOE JE DAT?
OP SCHOOL, THUIS EN OP DE WERKPLEK

Deze waaier bevat een reeks leerstrategieën
die je helpen leren.

Waarom leerfiches?

Inzetten op leerstrategieën is een middel om het leren van leerlingen te versterken. Deze fiches helpen jou om de doelen rond leren leren van het Gemeenschappelijk funderend leerplan te realiseren.

Deze leerfiches helpen je specifiek om:

- kennis over leerstrategieën te vergroten bij leerlingen en bij leraren;
- leerstrategieën in te zetten in de les;
- expliciet uit te leggen waarom je een bepaalde strategie inzet in de les;
- leerlingen aan te leren hoe ze zelf aan de slag kunnen gaan met leerstrategieën;
- leerlingen aan te moedigen om leerstrategieën te gebruiken bij het verwerken van leerstof.

Aandachtspunten bij gebruik

Als je met deze fiches aan de slag wilt gaan, zijn deze aandachtspunten belangrijk om mee te nemen in je aanpak:

- De meeste leerlingen zullen pas (zelfstandig) aan de slag gaan met de fiches als jij ze hebt aangeleerd hoe ze dat kunnen doen. Bespreek daarom met leerlingen waarom je een werkvorm gebruikt. Bezorg hen hierna de leerlingfiche.
- Om nieuwe gewoontes in het leerproces vast te zetten, is herhaling belangrijk. Oefen voldoende met de strategieën tijdens de les. Leer leerlingen aan om de leerfiches er regelmatig bij te halen wanneer ze leren.
- Wil je dat de leerlingen hun proces steeds meer in eigen handen nemen? Schenk dan expliciet aandacht aan de stappen die ze zelf kunnen zetten en laat ze die noteren in hun cursus. Bied ondersteuning waar of wanneer dat nodig is.
- Leer leerlingen aan hoe ze verschillende strategieën (uit verschillende categorieën) kunnen combineren.
- Inzetten op leerstrategieën kan ook met digitale tools. Maak hierin een doordachte keuze. Het hulpmiddel moet het doel van het leren ondersteunen en leerlingen mogen zich niet verliezen in het onder de knie krijgen van de digitale tool.

Aandachtspunten bij gebruik

- Bij elke leerstrategie of -methodiek zijn aanleren, inoefenen en expliciteren belangrijke stappen in het leerproces en het eigenaarschap van de leerling. Dat leert de ontwikkeling van het (puber)brein en de vergeetcurve van Ebbinghaus ons.

Wat zijn leerfiches?

Een waaier die bestaat uit fiches met verschillende leerstrategieën.

De fiches werden ingedeeld in deze rubrieken:

- oriënteren en plannen
- structureren
- verklaren
- controleren en bijsturen

Voor wie zijn de leerfiches?

Er zijn twee sets: een voor de leerlingen en een voor de leraar.

- In de fiches voor leerlingen staat uitgelegd hoe de strategie werkt en waarom ze volgens de wetenschap zou werken. Die zijn alleen digitaal beschikbaar.
- De fiche van de leraar is aan de voorkant gelijk aan die van de leerling. De achterkant bevat didactische tips over hoe de leraar die strategie kan inzetten in de les. Die fiches zijn zowel digitaal als gedrukt beschikbaar. Via deze QR-code vind je de fiches in pdf-formaat, aangevuld met concrete voorbeelden van een aantal leerstrategieën die Vlaamse leerlingen maakten.

Naam

1

leerstrategie

Leerstrategie om beter te oriënteren en te organiseren, om te structureren, om te verklaren en om te controleren en bij te sturen

2

Zo werkt de leerstrategie

3

Daarom werkt de leerstrategie

4

FICHE LEERLING

Naam leerstrategie

1

Lessuggesties

2

Zo kan je de leerstrategie aanleren en
inoefenen in je les

3

Zo maak je leerlingen bewust van leerstrategieën

4

FICHE LERAAR

HOE GEBRUIK JE DE FICHES?

Zo werken de leerfiches niet

Per vak enkele strategieën aanleren die enkel in die vakken worden geoefend.

Zo bereik je het grootste effect met de leerfiches

Herhaal dezelfde leerstrategie in verschillende vakken en bij verschillende leerstofonderdelen en benoem weer waarom je dat doet.

Zo werken de leerfiches niet

Verwachten dat leerlingen vanzelf de transfer maken van de klascontext naar de thuiscontext.

Zo bereik je het grootste effect met de leerfiches

Geef het goede voorbeeld en pas leerstrategieën zelf ook toe in de les. Effectieve didactiek van leraren hangt namelijk nauw samen met hoe goed leerlingen zich leerstrategieën eigen maken.

Wanneer je de leerstrategie gebruikt en expliciteert in de klas, bezorg je de leerlingen de leerlingenfiche en leer je aan hoe ze die leerstrategie kunnen toepassen bij het verwerken van de leerstof.

HOE GEBRUIK JE DE FICHES?

Zo werken de leerfiches niet

Leerlingen de inhoud laten studeren.

De leerfiches bezorgen aan de leerlingen ter inspiratie.

Zo bereik je het grootste effect met de leerfiches

Gebruik leerstrategieën in je les, benoem wat je doet en leg uit waarom dit een gunstig effect heeft op het leren.

Zo werken de leerfiches niet

Drillen op één strategie.

Zo bereik je het grootste effect met de leerfiches

Combineer strategieën en categorieën.

Zo werken de leerfiches niet

Lessen leren leren die apart worden aangeboden (zonder ze toe te passen op een vak).

Zo bereik je het grootste effect met de leerfiches

Je leert maar leren door 'iets' te leren. Pas de leerstrategie dus toe op de leerstof die je aanbrengt in de les. Bespreek welke andere strategieën mogelijk waren.

HOE GEBRUIK JE DE FICHES?

Zo werken de leerfiches niet

Per categorie maar één strategie kiezen die jouw voorkeur heeft en leerlingen verplichten om die strategie telkens toe te passen.

Zo bereik je het grootste effect met de leerfiches

Leer verschillende leerstrategieën per categorie aan zodat leerlingen hun eigen sterktes en voorkeuren ontdekken.

En nu?

Zet je al in op leerstrategieën, maar verlies je het overzicht over wie welke strategie gebruikt?

Wil je leerlijnen opstellen rond leerstrategieën?

Wat kunnen vakgroepen leren van elkaars lespraktijk?

Wil je weten hoe dat een plaats kan krijgen binnen het beleid van leren leren op jouw school?

Dan verwijzen we graag naar onze professionaliseringsen over leren leren die je kan vinden op onze PRO.-site.

Aarzel niet om jouw verbindingspersoon erover te contacteren.

Oriënteren en plannen

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

Deze waaier bevat een reeks leerstrategieën die je helpen om je aandacht te focussen op de leerstof en overzicht te krijgen.

Oriënteren en plannen

INHOUD

0. Jezelf organiseren
1. Toets jezelf voor je cursus opengaat
2. Plaats in het geheel
3. Vertrek van doelen
4. Spreiden i.p.v. stampen
5. Oefen door elkaar
6. Verdeel een grote opdracht of de verwerking van een grote test in stappen
7. Rangschik voorbeelden

(0) Jezelf organiseren

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren om te plannen

Voor je begint met leren, breng je best enkele praktische zaken in orde.

- Zorg voor een werkplek zonder afleiding, waar je rustig kan werken en voldoende licht hebt.

Ruim je werkplek geregeld op zodat er geen rommel ligt waarmee je gaat prullen.

Leg je gsm weg tijdens het leren of zet hem in vliegtuigmodus.

- Controleer tijdig (enkele dagen voor een toets) of je al het nodige materiaal hebt, zodat je nog een klasgenoot of je leraar kan aanspreken.
- Houd ook eerder gemaakte toetsen en taken bij de hand zodat je niet dezelfde fouten maakt.

Om je aandacht bij je werk te houden, is het belangrijk dat je afleiding voor bent. Een binnenkomend bericht leidt je al snel enkele minuten af. Bovendien kost het tijd en energie om je brein te laten wisselen tussen afleiders en de taak. Daardoor heb je meer tijd nodig. Ook last-minute op zoek moeten gaan naar zaken die ontbreken, geeft onnodige stress en kost tijd.

(0) Jezelf organiseren

Lessuggesties

1. Je kan leerlingen helpen om zichzelf te organiseren. Bespreek waar ze materiaal, bv. toetsen, taken en materiaal bewaren en zie daarop toe. Zorg voor een leerlijn, bv. in de 1ste graad bewaart de leraar taken en toetsen en geeft ze mee wanneer ze nodig zijn om van te leren. In de 2de graad liggen ze in een kast op school en in de 3de graad organiseren leerlingen zichzelf (dat kan net zo goed voor materiaal in de praktijk).
2. Denk na over de organisatie van je les. Zo ondersteun je het leerproces van de leerling maximaal. Expliciteer welke keuzes je maakt en waarom. Verduidelijk hoe leerlingen dat zelf stapsgewijs in eigen handen kunnen nemen.
3. Maak afspraken met je leerlingen. Tot wanneer kunnen ze oefeningen indienen of vragen stellen over de geplande evaluatie? Hoe kunnen ze die vragen stellen of oefeningen indienen?
4. Bespreek met de leerlingen (en ouders) hoe ze thuis voor optimale werkomstandigheden kunnen zorgen.
5. Ga in gesprek over wat al goed lukt en wat nog moeilijk is qua organisatie. Zoek samen naar oplossingen.

(1) Toets jezelf voor je cursus opengaat

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

Laat je cursus dicht.

- Noteer alles wat je nog weet over het onderwerp van de evaluatie

TIP

Gebruik je inhoudstafel of je leerstofoverzichten.

TIP

Toets jezelf a.d.h.v. gemaakte leerstrategieën om te structureren (8-16).

- Controleer in je cursus of wat je hebt genoteerd klopt.
- Reserveer in je studieplanning vooral tijd voor de leerstof die je nog onvoldoende beheerst.

Jezelf toetsen voor je in je cursus kijkt, voelt lastiger. Toch win je tijd. Door na te denken over wat je al weet, train je je hersenen om informatie vlotter terug op te roepen. Je activeert je voorkennis en onthoudt gemakkelijker. Bovendien onthoud je informatie beter als je ze linkt aan info die je al in je geheugen hebt zitten.

(1) Toets jezelf voor je cursus opengaat

Lessuggesties

1. Brain-dump: leerlingen noteren alles wat ze nog weten over een lesdoel of –inhoud op een blad.
2. Quiz (digitaal, meerkeuze, open vragen op wisbordjes ...).
3. Leerlingen sorteren begrippen uit de vorige les in een logische volgorde en lichten die toe.
4. Leerlingen leggen de linkerkant van hun **Cornell-schema** (8) of gemaakte **tekening** (11) uit aan een klasgenoot.
5. Verknip de tussenstappen van oefeningen. Laat leerlingen de stappen in de juiste volgorde leggen.
6. Twee vragen: leerlingen beantwoorden twee vragen. Antwoorden correct: ze oefenen individueel verder of slaan een oefeningenreeks over.
Eén antwoord correct: ze krijgen een hulpmiddel. Geen antwoord correct: ze krijgen verlengde instructie.
Op die manier kan je differentiëren op basis van de aanwezige voorkennis.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen (ook thuis). Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(2) Plaats in het geheel

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

- Neem de inhoudsopgave (of andere overzichten, zoals een structuurschema van de lessen).
- Bekijk waar de nieuwe leerstof geplaatst wordt in het geheel.
- Leg aan jezelf uit hoe je de leerstof linkt aan de andere delen.

Je onthoudt informatie beter als je de leerstof kadert in het geheel en aan elkaar linkt. Leerstof staat niet op zichzelf. Hang leerstof gestructureerd aan elkaar.

(2) Plaats in het geheel

Lessuggesties

1. Toon waar de nieuwe leerstof thuishoort in de inhoudsopgave of het structuurschema van de lessenreeks.
2. Verknip de inhoudsopgave of het structuurschema. Laat leerlingen zoeken naar de logische opbouw. Laat hen aan elkaar toelichten waarom ze denken dat dat de logische opbouw is.
3. Maak delen uit de inhoudsopgave of het structuurschema blanco en laat leerlingen die zelfstandig of met gekregen termen vervolledigen.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen toepassen (ook thuis). Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(3) Vertrek van doelen

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

- Kijk wat je moet bereiken.
- Kijk wat je daarvoor moet kennen of kunnen.

Noteer bij elke tussentitel in je cursus of je die leerstof moet kennen of kunnen.

- Duid aan welke leerstof je niet moet studeren.

Bedenk voor elk leerdoel een **vraag** (16). Controleer na het leren of je elke vraag correct en volledig kan beantwoorden.

Leren gebeurt doelgericht. Oefeningen en leerstof leer je niet zomaar. Als je weet hoe bepaalde oefeningen bij een leerdoel horen, begrijp je meer het nut van wat je aan het doen of studeren bent.

(3) Vertrek van doelen

Lessuggesties

1. Noteer je lesdoelen op het bord. Bespreek aan het einde van de les a.d.h.v. groene, gele of rode kaartjes of elk doel bereikt is bij jouw leerlingen. De gele kaartjes betekenen dat ze nog extra hulp of oefening nodig hebben.
2. Laat je leerlingen naast het leerstofonderdeel in hun cursus noteren hoe ze de leerstof moeten beheersen (kennen, kunnen ...). Brainstorm nadien in groepjes of klassikaal hoe ze best studeren om de leerstof op die manier te beheersen.
3. Laat je leerlingen een toetsvraag (16) **bedenken** bij elk lesdoel of elk leerdoel uit het leerstofoverzicht. Ga met die vragen aan de slag tijdens de les. Spreek af dat een van hun vragen integraal op de volgende evaluatie verschijnt.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen toepassen (ook thuis). Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(4) Spreiden i.p.v. stampen

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

Plan je studiemomenten:

- noteer in je agenda wanneer je een evaluatiemoment hebt;
- noteer de momenten waarop je dat evaluatiemoment voorbereidt;
- noteer bij elk moment welke leerstrategie je zal gebruiken;
- check of je verschillende momenten hebt voorzien en of die over verschillende dagen zijn gespreid.

Door de leerstof gespreid in te oefenen, herhaal je de leerstof waardoor je deze beter onthoudt.

(4) Spreiden i.p.v. stampen

Lessuggesties

1. Spreid leerstof over verschillende lessen. Activeer elke les de voorkennis van je leerlingen en leg a.d.h.v. de vergeetcurve van Ebbinghaus uit waarom je dat telkens doet.
2. Speeddate of proactieve cirkel: heb je nog 5 minuten over na een evaluatie of een les? Organiseer een speeddate of proactieve cirkel waarbij je leerlingen uitwisselen hoe ze leerstof herhaald hebben. Benoem dat herhalen van leerstof er logischerwijs altijd anders uitziet. Bv. Eerst structureren ze de leerstof, een volgend studeermoment activeren ze hun voorkennis en verklaren ze de samenhang.
3. Bij het plannen van een testmoment, laat je niet alleen noteren wanneer de test is, wat er moet gestudeerd worden en hoe, maar je laat de leerlingen ook de studiemomenten plannen die ze nodig hebben om de leerstof te verwerken.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen toepassen (ook thuis). Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

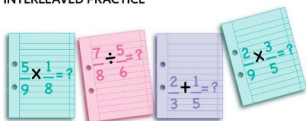

(5) Oefen door elkaar

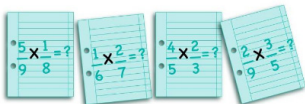
Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

- Bekijk welke soorten oefeningen je over een onderwerp hebt gemaakt in de les en kies per soort oefening een pictogram.
- Markeer de eerste twee oefeningen van elke soort met het gekozen pictogram.
- Plan je oefeningen: maak nooit twee oefeningen met hetzelfde pictogram na elkaar.

INTERLEAVED PRACTICE

BLOCKED PRACTICE

Dit werkt enkel als het oefeningen zijn die aan elkaar gelinkt zijn en bij onderwerpen waar je al iets vanaf weet.

Door opgaven door elkaar te oefenen, word je gedwongen de verschillen en gelijkenissen tussen de oefeningen te herkennen. Je zal merken dat dit lastiger is, maar net daardoor verwerk je de leerstof dieper.

(5) Oefen door elkaar

Lessuggesties

1. Leer twee soorten oefeningen eerst apart aan en oefen kort in. Maak in dezelfde les al een gemixte oefening.
2. Plan samen met de leerlingen in welke volgorde ze de oefeningen thuis verwerken. Laat hen van elke soort de eerste twee oefeningen met telkens een verschillend pictogram per soort markeren. Spreek dan af dat ze elke soort afwisselen met een andere soort. Analyseer klassikaal waar ze nog fouten tegen maken. Dat soort oefeningen vraagt nog iets meer inoefentijd.
3. Geef elk oefentype een pictogram in de les. Laat dat pictogram op de eerste evaluatie(s) terugkeren. Zo help je leerlingen in eerste instantie om oefentypes te herkennen met hulp. Bouw die hulp met pictogrammen af terwijl je met leerlingen blijft analyseren welke oefensoort ze voor zich hebben.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen toepassen (ook thuis). Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(6) VERDEEL EEN GROTE OPDRACHT OF DE VERWERKING VAN EEN GROTE TEST IN STAPPEN

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren te plannen

Verdeel de leerstof in haalbare stappen door:

- te starten met iets gemakkelijk;
- de stappen klein te maken;
- hulpmiddelen te gebruiken (zoals een formularium);
- samen te werken met iemand die de leerstof al wat beter beheerst.

Noteer in je agenda of naast elke tussentitel in je cursus welke ondersteuning je nog nodig hebt.

Zet een volgende stap met steeds minder ondersteuning.

Leren gebeurt stapsgewijs en moet aansluiten bij datgene wat je al kan of weet. Door de opdracht stap voor stap aan te pakken, is de nieuwe leerstof beheersbaar en haalbaar. Het helpt jou om de nieuwe informatie in je geheugen op te slaan. Belangrijk is om de opdracht tijdens de verschillende stappen uit te voeren met steeds minder ondersteuning.

(6) VERDEEL EEN GROTE OPDRACHT OF DE VERWERKING VAN EEN GROTE TEST IN STAPPEN

Lessuggesties

1. Stel met de leerlingen een stappenplan op om een grote opdracht of (jaar)taak tot een goed einde te brengen. Stel vragen die hen helpen om tot de juiste stappen te komen, bv. Wat heb je nodig om de opdracht uit te voeren? Is de volgorde belangrijk? Welke (deel)taken vragen veel tijd? Bij welke stappen heb je hulp nodig?
2. Formuleer het lesdoel en twee of drie mogelijke manieren waarop leerlingen dat willen bereiken: zelfstandig, per twee, met of zonder hulpmiddel, begeleid ... Reflecteer nadien samen hoe ze de volgende les iets zelfstandiger dat lesdoel kunnen bereiken. Laat hen hun nood aan ondersteuning ook noteren in hun cursus bij de tussentitel of oefeningen zodat je leerlingen die hulp ook thuis kunnen inzetten.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen toepassen (ook thuis). Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(7) Rangschik voorbeelden

Leerstrategieën die je helpen om je te oriënteren op het leren en je leren om te plannen

Zo krijg je meer inzicht in hoe een goede opdracht eruit ziet:

- bestudeer drie gemaakte oefeningen, opdrachten of taken;
- bedenk waarom de ene oefening, opdracht of taak beter is dan de andere;
- gebruik die kennis om je eigen opdracht vorm te geven.

Zo krijg je meer inzicht in hoe een volledig en juist geformuleerd antwoord eruit ziet:

- vergelijk antwoorden van jezelf of klasgenoten;
- bedenk waarom het ene antwoord beter is dan het andere.

Door voorbeelden te bestuderen ontdek je hoe een goede opdracht of een volledig en juist geformuleerd antwoord eruit ziet en krijg je zicht op veelgemaakte fouten, waardoor je die kan herkennen en kan voorkomen in je eigen werk.

(7) Rangschik voorbeelden

Lessuggesties

1. Wanneer leerlingen tijdens de les een opdracht maken, oriënteer dan samen met hen op de opdracht: waar in hun cursusmateriaal vinden ze voorbeelden om te bestuderen?
2. Laat leerlingen voorbeelden van antwoorden of afgewerkte producten vergelijken: leerlingen stemmen (digitaal) welk antwoord/product ze het beste vinden. Daarna stemmen ze waarom ze dat antwoord het best geformuleerd vinden of dat product het best uitgewerkt vinden. Nadien noteren ze tips voor zichzelf.
3. Zoek een match: projecteer de evaluatievraag. Leerlingen matchen vijf antwoorden met vijf fragmenten van gegeven feedback. Nadien noteren ze tips voor zichzelf.

Scan evaluaties in voor je ze verbetert.

Zo stimuleer je de verwerking en het kwaliteitsbesef: bespreek met leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Een 'tipblad' kan handig zijn. Laat leerlingen dit blad ook (onverwacht?) gebruiken tijdens een evaluatie. Zo ervaren ze zelf de meerwaarde.

STRUCTUREREN

Leerstrategieën die je helpen om structuur en samenhang te zien in de leerstof

Deze waaier bevat een reeks leerstrategieën die je helpen om je voor te bereiden op wat je moet leren.

STRUCTUREREN

INHOUD

8. Maak een Cornell-schema
9. Maak flashcards
10. Boots anderen na
11. Maak een tekening
12. Maak een conceptmap
13. Maak een mindmap
14. Vat samen op een post-it
15. Maak definitie-driehoekjes
16. Bedenk vragen

(8) MAAK EEN CORNELL-SCHEMA

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Plaats bovenaan je blad de titel of het onderwerp (waarover gaat het?).
- Verdeel het blad in twee kolommen en voorzie onderaan ruimte voor een mini-samenvatting.
- Noteer eerst de belangrijkste info in de rechterkolom.
- Noteer daarna in de linkerkolom het bijbehorende kernidee of een vraag die aansluit bij de info van de rechterkolom.
- Maak ten slotte onderaan een mini-samenvatting van enkele zinnen in je eigen woorden.

Toets jezelf (1) aan de start van je volgend studeermoment.

- Dek de rechterkolom af en leg de leerstof uit a.d.h.v. de linkerkolom..

Door het maken van het Cornell-schema structureer je de info op een manier zodat je jezelf daarna gemakkelijk kan bevragen. Je haalt zo de info op uit het geheugen waardoor je die beter onthoudt.

(8) MAAK EEN CORNELL-SCHEMA

Lessuggesties

1. De linkerkolom bevat best een structuurbegrip (oorzaak, definitie, kenmerk ...), een inhoudelijk kernwoord en vaak ook een aantal (bv. drie kenmerken sinus). Leerlingen vinden het vaak gemakkelijker om dit in een **vraag te formuleren (16)** i.p.v. kernachtig. Dat kan een tussenstap zijn.
2. Verknip de linkerkolom van jouw Cornell-schema. Leerlingen zoeken welk stuk linkerkolom bij welke alinea in de cursus hoort.
3. Activeer voorkennis in de les door je leerlingen met een gesloten cursus de rechterkolom (mondeling) te laten invullen a.d.h.v. de linkerkolom. Leerlingen zetten een kruisje bij de leerstof die ze nog onvolledig of fout onthouden hadden. Wanneer ze studeren, starten ze best met die leerstof. **(1)**

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen thuis. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren. De naam Cornell verwijst naar de Cornell University – Ithaca, New York.

(9) WERK MET FLASHCARDS

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Denk na over welke leerstof je wilt onthouden.
- Bedenk vragen bij die leerstof en noteer die vragen op een kaartje.
- Noteer op de achterkant van de kaartjes het antwoord op de vraag.

Gebruik daarvoor digitale tools als dat zinvol is.

Verdeel het werk onder klasgenoten.

Toets jezelf (1) aan de start van je volgende stu-deermoment a.d.h.v. je flashcards.

Door jezelf te verplichten info op te halen uit het geheugen onthoud je de informatie beter. Zo train je jouw geheugen en vergroot je het vermogen om je de info later te herinneren.

(9) WERK MET FLASHCARDS

Lessuggesties

1. Leerlingen activeren hun voorkennis van de vorige les. Nadien controleren ze in de uitgeschreven tekst welke leerstof ze nog vergaten of foutief toelichtten. Die leerstof **formuleren ze in een vraag (16)** op een flashcard. Het antwoord noteren ze op de achterkant. De volgende les activeren ze hun voorkennis (1) a.d.h.v. hun flashcards.
2. Leerlingen verbeteren hun evaluatie (17). Fout beantwoorde vragen noteren ze op flashcards en halen ze boven bij de volgende les of voor de volgende evaluatie.
3. Gebruik flashcards van leraren of leerlingen in de les. Vergelijk de flashcards met elkaar. Wat is goed? Wat kan beter?
4. Stel een toetsvraag waarin de inhoud van een flashcard letterlijk terug komt.

Door jezelf te verplichten info op te halen uit het geheugen ont-houd je de informatie beter. Zo train je je geheugen en vergroot je het vermogen om je de info later te herinneren.

(10) BOOTS ANDEREN NA

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Bekijk instructiefilmpjes, bekijk je leraar of studiegenoot die een opdracht stapsgewijs uitlegt en voordoet.
- Boots je leraar of studiegenoot na.
- Verwoord de stappen hardop of schrijf ze op in een stappenplan.

Door experts die iets voordoen te bekijken en te beluisteren, leer je hoe ervaren personen denken. Door dat te imiteren stuur je jezelf bij en kom je tot leren.

(10) BOOTS ANDEREN NA

Lessuggesties

1. De Zwijger: geef je leerlingen de instructie om goed naar jou te kijken en de stappen die jij uitvoert te noteren. Jij voert, zwiiggend, een procedure uit en de leerlingen noteren. Nadien kies je twee leerlingen die a.d.h.v. hun notities de procedure nadoen. Medeleerlingen geven feedback.
2. Leerlingen bekijken een instructiefilmpje. Nadien puzzelen ze het verknippte stappenplan in de juiste volgorde.
3. Versnelopdracht: sterke leerlingen maken een instructiefilmpje waarin ze elke tussenstap hardop verwoorden en stellen nadien een vergelijkbare oefening op. Als medeleerlingen dezelfde tussenstappen gebruiken, kunnen ze de oefening oplossen.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen thuis. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(11) MAAK EEN TEKENING

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Zet de leerstof die je moet beheersen om in een tekening.
- Zorg ervoor dat je tekening de leerstof verduidelijkt.
- Voeg jouw tekening bij het juiste leerstofonderdeel in jouw cursus.
- Tekentalent heb je niet nodig, het gaat over de leerstof die je wilt weergeven.

Toets jezelf (1) aan de start van je volgende stu-
deermoment en leg de tekening uit aan jezelf.

Door te tekenen, combineer je woorden en beelden. Daardoor sla je de informatie op twee manieren op. Daardoor kan je de informatie later op twee manieren oproepen uit je geheugen. Bovendien selecteer en orden je de belangrijkste elementen waardoor je ze gemakkelijker onthoudt.

(11) MAAK EEN TEKENING

Lessuggesties

1. Deel je leerstof op in een aantal korte stukjes. Leg stuk per stuk uit. Laat je leerlingen bij elk stuk een tekening maken. Nadien leggen ze de leerstof aan een klasgenoot uit aan de hand van de tekening.
2. Doe voor: jouw bordschema is een tekening van de lestekst.
3. Stimuleer je leerlingen om delen leerstof uit te leggen aan de hand van tekeningen die in hun (werk)boek staan.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(12) MAAK EEN CONCEPTMAP

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Noteer de belangrijkste ideeën uit de leerstof.
- Maak met pijlen en lijnen duidelijk hoe de ideeën met elkaar verbonden zijn.
- Geef de relaties tussen de ideeën weer. Gebruik woorden als: 'kenmerk van', 'oorzaak van', 'gevolg van', 'eerste stap', 'definitie van' ...

Maak een conceptmap met de titels uit de inhoudsopgave. Zo kan je linken leggen over de hele cursus.

Gebruik daarvoor digitale tools als dat zinvol is.

Door het maken van een map maak je een visuele weergave van kennis en ga je die kennis herstructureren. Je legt ook verbanden in je leerstof. Zowel het visuele als het structureren zorgt ervoor dat je beter onthoudt. De verbanden geven je meer inzicht, wat het leren eveneens bevordert.

(12) MAAK EEN CONCEPTMAP

Lessuggesties

1. Bied een conceptmap aan waarin ofwel veel kernwoorden ofwel veel structuurbegrippen die de relatie aanduiden, ontbreken. Bied de ontbrekende woorden eventueel onder het schema aan. Leerlingen zoeken in groepjes uit welke kern- of structuurwoorden waar thuishoren en redeneren hardop.
2. Doe voor: maak een conceptmap over een klein deeltje van de leerstof op je bord. Bespreek die conceptmap met je leerlingen.
3. Leerlingen ordenen een vijftal conceptmappen (7). Zij bepalen de ordeningscriteria. Zo merken ze dat conceptmappen om andere redenen goed kunnen zijn. Nadien noteren ze tips voor zichzelf.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(13) MAAK EEN MINDMAP

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Zet in het midden van een blad het thema waarover je mindmap gaat.
- Laat van daaruit verschillende (vloeiende) lijnen vertrekken en plaats op elke lijn een grote subcategorie.
- Gebruik per subcategorie een andere kleur.
- Werk elke subcategorie steeds wat verder uit.
- Voeg, waar het kan, ondersteunende afbeeldingen toe.

Gebruik daarvoor digitale tools als dat zinvol is.

Door het maken van een map maak je een visuele weergave van kennis. Door woord, beeld en kleur te gebruiken, onthoud je beter. Dat je de leerstof herstructureert door een mindmap te maken, versterkt dat effect nog.

(13) MAAK EEN MINDMAP

Lessuggesties

1. Bied een mindmap aan waarin kernwoorden ontbreken. Bied de ontbrekende woorden eventueel onder het schema aan. Leerlingen zoeken in groepjes uit welke kernwoorden waar thuishoren en redeneren hardop.
2. Doe voor. Maak een mindmap als bordschema. Bespreek die bordschema's met je leerlingen.
3. Leerlingen ordenen een vijftal mindmaps (7). Zij bepalen de ordeningscriteria. Zo merken ze dat mindmaps om andere redenen goed kunnen zijn. Nadien noteren ze tips voor zichzelf.
4. Laat leerlingen een mindmap maken als spiekbrief/houvast voor een spreekopdracht of presentatie.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(14) VAT SAMEN OP EEN POST-IT

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Zoek de kerngedachten in (elke alinea van) de te kennen leerstof.
- Noteer die kerngedachten op je post-it.

Je kan die kerngedachten ook noteren naast de juiste tussentitels in de inhoudsopgave.

- De dag voor een toets kan je nog één of enkele post-its overhouden of maken met die leerstof die maar niet wil blijven plakken. De post-its kunnen in je zak, zodat je ze makkelijk kan bovenhalen om nog te herhalen net voor de toets.

Door info samen te vatten tot de hoofdpunten of de kerngedachten structureer je de leerstof opnieuw, waardoor je die beter onthoudt.

(14) VAT SAMEN OP EEN POST-IT

Lessuggesties

1. Bied een samenvatting aan waar kernwoorden in ontbreken. Leerlingen zoeken uit welke kernwoorden waar thuishoren.
2. Maak op het einde van de les samen met je leerlingen een spiekbriefje.
3. Leerlingen maken een spiekbriefje op een post-it. Dat mogen ze gebruiken tijdens de volgende evaluatie.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(15) MAAK DEFINITIE-DRIEHOEKJES

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Teken een driehoekje.
- Noteer in het midden het begrip.
- Noteer in elke hoek een kernwoord uit de definitie.

Heb je echt nog een vierde kernwoord nodig? Maak dan een vierkant i.p.v. een driehoek.

Toets jezelf (1) aan de start van je volgend studeermoment. Maak definitie-driehoekjes van de begrippen uit je begrippenlijst.

Door info samen te vatten tot de hoofdpunten of de kerngedachten structureer je de leerstof opnieuw, waardoor je die beter onthoudt.

(15) MAAK DEFINITIE-DRIEHOEKJES

Lessuggesties

1. Doe voor door zelf driehoekjes te maken wanneer je een definitie aanbrengt. Bespreek die met je leerlingen.
2. Bied driehoekjes aan waarbij leerlingen vier of vijf woorden kunnen plaatsen in de hoeken. Laat hen per twee discussiëren over welke drie uiteindelijk in de hoeken terechtkomen.
3. Moeten je leerlingen begrippen toepassen op een tekst (27)? Laat hen eerst een begrippendriehoekje maken. Nadien noteren de leerlingen in een kleur welk element uit de tekst ze verbinden met welk kernwoord uit het driehoekje. Valt er niets te linken, dan zetten ze een streep.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(16) BEDENK VRAGEN

Leerstrategie om de leerstof te structureren

- Bedenk welke vragen jouw leraar zou kunnen stellen over de leerstof.
- Gebruik de vraagwoorden wie, wat, waar, waarom, hoe of wanneer.
- Noteer de vragen.

Wissel de vragen uit met klasgenoten, zo krijg je nog meer mogelijke vragen.

Vorm titels en tussentitels om tot vragen.

Toets jezelf (1) aan de start van je volgende studiemoment a.d.h.v. die vragen.

Gebruik daarvoor digitale tools als dat zinvol is.

Je onthoudt stukken tekst beter als je ze actief verwerkt. Door vragen te bedenken over de leerstof, word je verplicht meer te doen dan de tekst uitsluitend te lezen. Daardoor onthoud je de info.

(16) BEDENK VRAGEN

Lessuggesties

1. Laat je leerlingen een toetsvraag formuleren bij elk lesdoel of elk leerdoel uit het leerstofoverzicht.
2. Naast elke alinea noteren je leerlingen een of twee vragen over de kern uit die alinea. De volgende les gebruiken ze de vragen om hun eigen voorkennis of die van een klasgenoot te activeren.
3. Leerlingen bedenken een mogelijke toepassings- of analysevraag die op een evaluatie kan voorkomen en voorzien een verbeter sleutel. Geef tijdens het creëren in de les feedback. (Minstens) een van die vragen komt op de volgende evaluatie.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

VERKLAREN

Leerstrategieën die je helpen om de leerstof diepgaander te begrijpen en met inzicht te verwerken

Deze waaier bevat een reeks leerstrategieën die je helpen om leerstof diepgaand en met inzicht te verwerken.

VERKLAREN

INHOUD

- 17. Leer uit je fouten
- 18. Maak concreet
- 19. Leg de redenering uit
- 20. Geef les
- 21. Vergelijk

(17) LEER UIT JE FOUTEN

Leerstrategieën die je helpen om de leerstof te verklaren en met inzicht te verwerken

- Bekijk de oefeningen die je hebt gemaakt in de les of tijdens een evaluatie.
- Ga op zoek naar fouten.
- Bedenk wat fout is en waarom het fout is.
- Reserveer in je planning extra tijd voor de leerstof waar je nog fouten tegen maakte tijdens de les of op vorige evaluaties.

Gebruik die leerstrategie ook wanneer je start met leren. Zo weet je waar je precies op kan focussen.

Fouten bestuderen helpt je om de leerstof dieper te verwerken of fouten in je redenering bij te sturen, waardoor je tot beter leren komt. Zo ontdek je ook waar je nog meer aandacht aan kan geven.

(17) LEER UIT JE FOUTEN

Lessuggesties

1. Tipblad: voorzie een blanco blad voor jouw vak. Daarop noteren leerlingen na oefeningen of evaluaties tips voor zichzelf. Af en toe kan je leerlingen het blad met zelftips laten gebruiken op een evaluatie. Zo ervaren leerlingen nog meer de meerwaarde van hun tipblad en nemen ze vlotter hun eigen leerproces in handen.
2. Take-up: voorzie bovenaan op het opgaveblad van je evaluatie ruimte waarop leerlingen hun groeikans noteren op basis van hun foutenanalyses in de les. Zo herinneren ze zich op het juiste moment waar ze precies op moesten letten en kunnen ze daar ook naar handelen.
3. Plannen: na een foutenanalyse in de les noteren leerlingen in hun planningsagenda bij de volgende evaluatie waar ze op moeten letten bij het verwerken van de leerstof.

Zo stimuleer je de verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Een 'tipblad' kan handig zijn. Laat leerlingen dat blad ook (onverwacht?) gebruiken tijdens een evaluatie. Zo ervaren ze vaak de meerwaarde.

(18) MAAK CONCREET

Leerstrategieën die je helpen om de leerstof te verklaren en met inzicht te verwerken

Maak een moeilijk begrip concreet door:

- voorbeelden, afbeeldingen, filmpjes te zoeken. Zoek welke kenmerken de voorbeelden gemeenschappelijk hebben.
- het in de/jouw wereld te plaatsen, bijvoorbeeld:
  - leer je over leningen, bevrraag dan je ouders hoe zij dat hebben aangepakt,
  - leer je over een m^2 , bekijk dan hoe dat er in het echt uitziet.

Je onthoudt abstracte begrippen beter als je ze concreet probeert voor te stellen. Je maakt leerstof op die manier betekenisvol en haakt ze vast aan wat je al weet. Daardoor kan je ze gemakkelijker opslaan in je geheugen.

(18) MAAK CONCREET

Lessuggesties

1. Gemene deler: toon een aantal concrete voorbeelden van leerstof die in de cursus eerder abstract is en laat leerlingen **vergelijken (21)** wat die voorbeelden verbindt en onderscheidt.
2. Leerlingen plaatsen drie afbeeldingen (uit hun eigen leven) over de leerstof in een gedeeld document.
3. Leerlingen beantwoorden in een **exit-ticket (22)** wat ze geleerd hebben en waarom dat belangrijk is in hun/het dagelijks leven.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(19) LEG DE REDENERING UIT

Leerstrategieën die je helpen om de leerstof te verklaren en met inzicht te verwerken

- Leg de leerstof zo gedetailleerd mogelijk uit aan jezelf via:
een voorbeeld   een oefening   een begrip
een diagram   een stappenplan   een presentatie
- Geef de relaties tussen de ideeën weer en waarom je die zo met elkaar kan verbinden.
- Gebruik woorden als: 'kenmerk van', 'oorzaak van', 'gevolg van', 'eerste stap', 'definitie van' ...

Door zo veel mogelijk details in je uitleg op te nemen en te zoeken naar het waarom, denk je diep na over de betekenis van de nieuwe leerstof. Daardoor activeer je relevante voorkennis waardoor je de nieuwe informatie beter kan opnemen in je geheugen.

(19) LEG DE REDENERING UIT

Lessuggesties

1. Leerlingen leggen begrippen uit de vorige les in een logische volgorde en lichten die volgorde toe.
2. Leerlingen leggen toegelichte tussenstappen van een uitgewerkt voorbeeld op de juiste plek.
3. Leerlingen lichten een **tekening (11)** of schema toe aan een klasgenoot.
4. Verknip de tussenstappen van meerdere oefeningen. Leerlingen leggen ze in de juiste volgorde en leggen die uit.
5. Leerlingen **bedenken vijf waaromvragen (16)** over de leerstof. Hun klasgenoot lost de waarom-toets op.
6. Bied een **conceptmap (12)** aan waarin ofwel veel kernwoorden ofwel veel structuurbegrippen die de relatie aanduiden, ontbreken. Bied de ontbrekende woorden eventueel onder het schema aan. Leerlingen zoeken in groepjes uit welke kern- of structuurwoorden waar thuishoren en redeneren hardop.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(20) GEEF LES

Leerstrategieën die je helpen om de leerstof te verklaren en met inzicht te verwerken

Speel leraar:

- denk na over wat je wilt uitleggen (tip: je kan daarvoor de inhoudsopgave gebruiken);
- denk na over de volgorde waarin je de leerstof wilt uitleggen;
- leg de leerstof stapsgewijs uit aan jezelf of een (ingebeeld) publiek;
- besteed aandacht aan de verbanden tussen de leerstof;
- check (indien mogelijk) of jouw publiek de leerstof heeft begrepen.

Door leerstof uit te leggen, word je verplicht de leerstof op te halen uit je geheugen. Daardoor onthoud je de leerstof beter. Als je bovendien gestructureerd les geeft, structureer je de leerstof in je geheugen waardoor je die nog beter opslaat.

(20) GEEF LES

Lessuggesties

1. Leerlingen leggen de linkerkant van hun/jouw **Cornell-schema (8)** uit aan een klasgenoot.
2. Leerlingen formuleren hardop de **redenering (19)** achter tussenstappen of leggen ze uit aan elkaar.
3. Via de jigsaw of expertenmethode verkennen leerlingen zelfstandig een stuk leerstof dat ze nadien uitleggen aan groepsleden. Daarna beantwoorden ze samen een vraag waarbij ze alle info moeten samenleggen.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(21) VERGELIJK

Leerstrategieën die je helpen om de leerstof te verklaren en met inzicht te verwerken

Vergelijk twee of meer gelijkaardige stukken leerstof met elkaar:

- zet de leerstof om in een overzichtelijke tabel;
- denk goed na over het aantal rijen en kolommen en welke titels je daarvoor zal gebruiken;
- gebruik kernwoorden;
- benoem de gelijkenissen (=);
- verklaar de verschillen ($\neq$).

Door voorbeelden te vergelijken kan je gemakkelijker nieuwe oefeningen oplossen en informatie opslaan. Je maakt zo extra verbindingen in je hersenen. Je koppelt het aan zaken die je al wist waardoor je kennis nog groter wordt.

(21) VERGELIJK

Lessuggesties

1. Laat leerlingen kiezen of ze een tabel of venndiagram gebruiken. Bij een venndiagram gebruiken leerlingen best een kleurenlegende zodat duidelijker wordt welke criteria precies van elkaar verschillen.
2. Bied een paar formats aan: met of zonder kernwoorden, wel of geen ordeningscriteria. Die laatste vinden leerlingen vaak nog moeilijk om zelf te formuleren.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

CONTROLLEREN EN BIJSTUREN

Leerstrategieën die je helpen om te controleren of je de leerstof beheerst en te ontdekken wat je nog anders moet aanpakken en hoe

Deze waaier bevat een reeks leerstrategieën die je helpen om te reflecteren over hoe je hebt geleerd. Door dat te doen, krijg je handvatten om te behouden wat goed ging en te werken aan wat beter kan.

CONTROLLEREN EN BIJSTUREN

INHOUD

22. Exit-ticket

23. Herhaal

24. Reflecteer

(22) EXIT-TICKET

Leerstrategieën die je helpen om te controleren of je de leerstof beheerst en te ontdekken wat je nog anders moet aanpakken en hoe

Voor je stopt met werken stel je jezelf de vraag: 'Wat heb ik geleerd?'

- Formuleer minstens drie dingen die je hebt geleerd.
- Formuleer een voldoende gedetailleerd antwoord.
- Check of je antwoorden correct en volledig zijn.
- Maak **flashcards (9)** van de leerstof die je was vergeten of die nog niet volledig was.

Gebruik die flashcards om de volgende keer de leerstof te herhalen

---

Door info op te halen uit je geheugen, onthoud je de leerstof beter. Die strategie maakt gebruik van 'retrieval practice': je haalt info op uit het geheugen, waardoor het geheugen voor die info versterkt. Zo vergroot je het vermogen om je de info later te herinneren en train je je geheugen.

(22) EXIT-TICKET

Lessuggesties

1. Leerlingen noteren op het einde van de les drie dingen die ze leerden, twee dingen die ze interessant vonden en één vraag die ze nog hebben.
2. Leerlingen vatten de les samen in drie **kernvragen (16)**. Die vragen dienen als entry-ticket bij de volgende les.
3. Leerlingen noteren waar ze volgende les extra op moeten letten op een post-it of in een gedeeld document. Je kan leerlingen ondersteunen door een meerkeuze-antwoord aan te bieden. Die post-it of het gedeeld document halen ze de volgende les boven als geheugensteun.
4. Leerlingen noteren in welke mate ze klaar zijn voor de volgende les: zijn ze klaar om met volgende leerdoelen te beginnen? Moeten ze opnieuw beginnen? Lukt het met meer tijd?

Zo stimuleer je de verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Een 'tipblad' kan handig zijn. Laat leerlingen dat blad ook (onverwacht?) gebruiken tijdens een evaluatie. Zo ervaren ze vaak de meerwaarde.

(23) HERHAAL

Leerstrategieën die je helpen om te controleren of je de leerstof beheerst en te ontdekken wat je nog anders moet aanpakken en hoe

Leerstof herhalen is als een filter en ziet er elke keer anders (en korter) uit.

Voorbeeld:

1e studeersessie: structureer leerstof met een **Cornell-schema (8)**.

2e studeersessie: **test jezelf (1)** a.d.h.v. dat Cornell-schema. Maak **flashcards (9)** van de leerstof die je nog niet beheerst.

3e studeersessie: test jezelf a.d.h.v. die flashcards.

4e studeersessie, net voor de test: herbekijk de flashcards die je nog onvoldoende beheerste.

Je leert beter wanneer je de verwerking van de leerstof (jouw studeren) spreidt over verschillende momenten én afwisseling brengt in wat je doet. Beter 4 x 15 min dan 1 x 60 min. Beter 4 x een andere activiteit dan telkens dezelfde.

(23) HERHAAL

Lessuggesties

1. Besteed in de les tijd aan herhaling. Bedenk (in je vakgroep) welke leerstof de basis vormt om steeds op verder te bouwen of op terug te vallen en laat die geregeld, op verschillende manieren aan bod komen. Werk daarrond korte activiteiten uit die je kan gebruiken wanneer je vijf minuten lestijd over hebt.
2. Activeer elke les 10% van de lestijd voorkennis. Lessuggesties vind je op de leerfiche '**Toets jezelf**' (1). Nadien controleren leerlingen welke leerstof ze vergaten of foutief toelichtten. Die leerstof formuleren ze op een **flashcard** (9). De volgende les activeren ze hun voorkennis a.d.h.v. hun flashcards.
3. Leg een pool met vragen aan. Laat leerlingen geregeld een vraag bedenken bij basisleerstof en stop ze in een doosje. Tijd over? Iemand trekt een vraag en samen formuleren jullie een antwoord.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

(24) REFLECTEER

Leerstrategieën die je helpen om te controleren of je de leerstof beheerst en te ontdekken wat je nog anders moet aanpakken en hoe

Stel jezelf tijdens het studeren de volgende vragen:

- wat kan ik al?
- wat lukt nog niet en waarom lukt dat nog niet?
- wat of wie heb ik nodig zodat het me wel lukt?

Door na te denken over wat al lukt en wat nog niet, kan je je tijd beter indelen (en vooral tijd besteden aan wat je nog niet kan) en jezelf bijsturen. Wanneer je regelmatig en tijdig (niet op het laatste nippertje voor een test bv.) reflecteert, kan je de hulp van klasgenoten of de leraar inroepen waar en wanneer je dat nodig hebt.

(24) REFLECTEER

Lessuggesties

1. Leerlingen noteren (eventueel via een meerkeuze-antwoord dat jij al aanbiedt) waar ze de volgende les extra op moeten letten op een post-it. Die post-it halen ze de volgende les boven als geheugensteun.
2. Take-up: voorzie bovenaan het opgaveblad van je evaluatie ruimte waarop leerlingen hun groeikans noteren op basis van hun foutenanalyses in de les. Zo herinneren ze zich op het noodzakelijke moment waar ze precies op moesten letten en kunnen ze daar ook naar handelen.
3. Plannen: na een **foutenanalyse (17)** in de les noteren leerlingen in hun planningsagenda bij de volgende evaluatie waar ze op kunnen letten bij het verwerken van de leerstof.
4. Heb je nog vijf minuten over na een evaluatie of op het einde van de les? Organiseer een speeddate of proactieve cirkel waarbij leerlingen uitwisselen hoe ze gestudeerd hebben, waar ze op vastliepen en hoe ze dat overwonnen hebben.

Zo stimuleer je de zelfstandige verwerking: bespreek met je leerlingen waarom je de werkvorm gebruikt. Verduidelijk hoe ze de werkvorm kunnen nadoen. Laat hen die suggestie bij het leerstofonderdeel in hun cursus noteren.

BRONNEN

LEREN, HOE DOE JE DAT?

Uitgegeven door Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Camp, G., & de Bruin, A.B.H. (2013, September). *Leerstrategieën als brug tussen cognitieve psychologie en onderwijspraktijk*. *Onderwijsinnovatie*, 3, 17-23.

Dunlosky, J., Rawson, K. A., Marsh, E. J., Nathan, M. J., & Willingham, D. T. (2015, January). *What works, what doesn't*. *Scientific American Mind*, 47-53.

Dunlosky, J., Rawson, K. A., Marsh, E. J., Nathan, M. J., & Willingham, D. T. (2013). *Improving students' learning with effective learning techniques: Promising directions from cognitive and educational psychology*. *Psychological Science in the Public Interest*, 14(1), 4-58.

Hoof, T. (2022, april 19). Aan de slag met productieve leerstrategieën. *ExCEL Thomas More*. <https://excel.thomasmore.be/2022/04/aan-de-slag-met-productieve-leerstrategieen-2/>

Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P.A. (2019). *Wijze lessen, 12 bouwstenen voor effectieve didactiek*. Ten Brink Uitgevers. <https://www.ou.nl/-/wijze-lessen>

Vanhoof, S. & Speltincx, G. (2021). *Feedback in de klas*, Lannoo.

